

Vajda János

1827-1897

Pesten született, szülei hamar meghaltak. Nagybátya neveli. Petőfi a példaképe. Részt vesz a 48-as forradalomban. Beáll katonának, önkéntes honvéd, utána hadnagy lesz. Forradalom után bujkál, elveszti a vagyonát is. Bujkálás után újság író lesz haláláig. 50-es években, megismerkedik egy lánnyal neve Gina. Szerelmes belé, de a szerelem csak egy oldalú. Vajda nem heveri ki, Gina nem törődik vele kigúnyolta.

Perdita kultusz: könnyű erkölcsű nő, vagy nagy világi hozzájuk vonzódnak.

Kristályfa elmélet: Kívülről szép, de belülről romlott. (mint a jégbe fagyott fa)

80-as években megházasodik. 19 éves lányt vesz, de nem tart sokáig a kapcsolat.

Magányosan fejezi be az életét.

Versek:

Húsz év múlva.

Húsz év után írja Ginához. Mostanra épül. Állandóság: nem érheti új szerelem. Magaslattal utal, és elérhetetlenségre. Már nincs benne szenvedély. „Montblanc csúcsa” metafora.

Ellentét a vers második része és az első közt.

Éjszaka a magányban előtörnek az érzések.

Vers üzenete húsz év után is szereti.

Műfaj: Elégia.

Harminc év múlva.

Egy képzeletbeli találkozásról szól, azt akarja, hogy érezze az ő fájdalmát. Visszatekint az elvesztett évekre. Ő az egyetlen, aki őrzi az emlékét.

Ellentétre épül:

- Gina kiélte magát.
- Vajda mindent magába fojtott

Összeköti őket: Mindketten kiüresedtek /"Siralom házi lelkek"/

Hold: metafora /kettőjükre vonatkozik/

Műfaj: Elégia

Realizmus

XIX.sz második fele.

Jelentése: Valós világot szeretné ábrázolni.

Társadalmi háttere: Ki ábrándultak az emberek a romantika eszméjéből.

Romantika: teremtett egy új világot tele volt túlzásokkal, fantáziával.

Realizmus: Azt mondja, hogy a világ nem ilyen! Minél hitelesebben ábrázolni a valóságot és a társadalmi problémákat. Lerántják a leplet a valóságról.

Tipikus realista téma:

- Boldogtalan házasságban élő feleség.
- Kis hivatalnokok élete.
- Bonyolult lélekábrázolás
- Nincs túldíszítve
- nem ünnepélyes
- száraz a stílusa
- Szegénységről, társadalmi problémákról szól.

Két művészeti ágban hódít:

1 Irodalom

2 Festészet /Munkácsy M. pl.: Ásító inas. Rőzsehordó nő/

Orosz realizmus

Tipikus alakok: Csinovnyik: Orosz kis hivatalnok, ők a felesleges emberek, anti hősök.
Anti hős: azt akarja bemutatni, hogy milyenek ne legyünk, és hogyan ne éljünk.

Csehov

Eredetileg orvos volt, mindig az irodalom után érdeklődött. 40-es években kezd el írni, abbahagyja az orvoslást. Világhírű író lesz életében. Ír drámákat (pl.: Három nővér), Novellákat pl.: (A csinovnyik halála).

Csehov novellái: egy minden napos eseményt mond el

(Novella: Rövid terjedelmű prózai mű, kevés helyszínen játszódik, kevés időt ölel fel, kevés cselekményt mond el, kevés szereplős, általában váratlan fordulattal zárul, befejezett egész történetet mond el.)

Jellemzésük: 1 Műfaj, 2 Témája, 3 Cselekmény, 4 Idő-helyszín, 5 Szerkezet, 6 Elbeszélő, 7 Stílus, Groteszk, 8 Szereplő jellemzése,
A csinovnyik halála.

1, Műfaj: Novella

2, Témája: Csinovnyikok megalázkodó magatartása.

3, Cselekmény: Tüszentés (apróság), beteges és bosszantó bocsánatkérés, elutasítja, halál.

4, Idő-helyszín: Két nap. Színház, hivatal, otthon.

5, Szerkezet:

I. rész: Cím: előre utaló cím. (halál csak az utolsó mondatban történik). A halál váratlan fordulat.

II. rész: - színházi jelenet. (tüszentés)

- bocsánatkérés (leghosszabb rész)

- halál (egy mondat a végén)

6, Nézőpontos elbeszélő: (Egy szereplő nézőpontjából mondja el a történetet.) Cservjakov, csak az ő érzéseit, gondolatait ismerjük meg belülről. A többi szereplőről csak annyira ismerjük meg amennyire Cservjakov.

7, Stílus: Realista. Társadalmi különbségre hívja fel a figyelmet. Tipikus alak bemutatás (Csinovnyik)

Groteszk: A szélsőségesen össze nem illő elemek társasága, amely nevetséges bizarr hatást kelt. Tragikus plusz komikus (fekete humor)

Tragikus: Cservjako életkörülményei, önbecsülés hiánya, halál.

Komikus: Egy apróság felnagyítása (tüszentés). Egy tüszentés mellé olyan konfliktus keletkezik, hogy a szereplő belehal.

8, Szereplő jellemzése: Cservjakov (féreg) beszélő név már maga a név is jelentést hordoz. Ez a jelentéktelenségére utal. Anti hős azt akarja bemutatni milyen ember ne legyünk.

Dosztojevszkij

Ő egy katonatiszt volt. Cár ellenes összeesküvés miatt börtönbe zárják, majd halálra ítélik.

Utolsó pillanatban elengedik, de Szibériába küldik munkatáborba. Élete végéig lelki sérült, és epilepsziában szenved.

Műve: Bűn és bűnhődés

Razskolnyikov (bűn) Ideológiai állapotban hidegfejjel elkövet egy gyilkosságot. (balta-öregasszony),

(bűnhődés) nem bír a lelkiismeret furdalással és összeroppan. Feladja magát. Szibériába száműzik. Rájön, hogy nem rendkívüli, hanem egy közönséges ember.

Gogol **(1809-1852)**

Egy Ukrán falúból származik. Kis nemesi családból. Gyerekkorába a nagypapája mesélt neki népmeséket. Később ezek hatással voltak a műveire. Fiatalon ír és színészkedik. Szentpétervárra megy és hírnevet szerez, híres író lesz. Ő a Csinovnyik novellák megteremtője. Kiábrándul a nagyvárosi életből, műveiben ennek a hibáit próbálja összegyűjteni.

Művei: - Tanyasi esték. (novellás gyűjtemény, ez hozta meg a sikert)

- A revizor (vígjáték)
- A holt lelkek (regény)
- Köpönyeg (novella vagy elbeszélés)

Ezek a művek az orosz társadalomban a sötét oldalát mutatja be.

Köpönyeg

Cselekmény:

Főhős neve Akaki Akakijevics

Cselekménye egyszerű. Basmacskin egy pétervári ügyosztályon hivatalnok, pontosabban címzetes tanácsos. Feladata nem más, minthogy naphosszat iratokat másoljon. Jól tudja, ennél nagyobb kihívásokra nem alkalmas, de jelenlegi helyzetével elégedett, feladatait pontosan, hiba nélkül hajtja végre. Egy alkalommal munkába menet vállán és hátán erősen érezte az orosz tél keménységét. Megvizsgálta rongyos hacukáját, s csalódottan látta, hogy annak anyaga itt-ott rendkívül elvékonyodott. Elvitte a ruhát barátjához, Petrovics szabómesterhez, aki azonban közölte vele, hogy azt megfoltozni már nem lehet, újat kell varrni helyette, amit ő szívesen meg is tesz. Szegény Basmacskin hosszú hónapokon át spórolt, hogy előteremtsen 80 rubelt az új köpönyegre. Mikor azonban a ruha elkészült, feledte a korábbi nélkülözést, és büszkén mutatta munkatársainak kincsét. Azok gratuláltak neki, és meghívták egy társasági összejövetelre. Az esti partiról Basmacskin éjfélkor távozott, de hazafelé szörnyű dolog történt. Útközben, egy sötét, kihalt téren útonálló elrabolták köpönyegét. Másnap ugyan feljelentést tett a rendőr-főkapitányságon, de igazából nem remélhette, hogy visszakapja tulajdonát. Barátai tanácsára ezért egy tekintélyes személyhez, egy tábornokhoz fordult. Az ő közbenjárásától remélte, hogy viszontlátja még köpönyegét. Azonban mikor előadta panaszát, a döllyfős tábornok úgy lehordta, hogy kis híján ájultan esett össze. Hazatért, de a kabát nélküli járkálás megtette hatását: ágynak esett, belázasodott. Jó háziasszonya ápolgatta, de mindhiába, néhány nap múlva eltávozott az élők sorából. Életében se foglalkozott senki vele, halála sem érdekelt senkit. Munkahelyére másnap már új hivatalnokot vettek fel. Azonban mégis sikerült elérnie, hogy az emberek egy ideig még róla beszéljenek. Halála után azonban kísértetként visszajárt a túlvilágról, és addig ráncigált le mindenféle köpönyeget, amíg az őt megszegényítő tekintélyes személy bundájának elrablásával elégtételt nem vett sérelméért.

Főszereplő jellemzése:

Akaki Akakijevics neve is nevetségesé teszi. Tipikus csinovnyik. (kis hivatalnok) Másolóként dolgozik. Szereti a munkáját, az élete értelme, szabadidejében is másol. Kollégái is lenézik, gúny tárgyává teszik. Az életében csupa szerencsétlenség éri. Terve és célja egy új köpönyeg. (ez másnak természetes). Amikor elveszíti, minden romokba dől, és meghal. Ő egy tipikus groteszk figura.

Groteszk:

- Tragikus: szegény körülmények ahol élnek.
- Komikus: szerencsétlen, ez eltúlzott, ez teszi komikussá.

Szerkezet: Akaki Akakijevics

- A bemutatása
- Az Orosz tél
- Kell egy köpönyeg
- Várakozás és kuporgatás. /Kb. félév./
- Megkapja a köpönyeget. /1 nap/
- Boldogság, kiteljesedés
- Ellopják → betegség → halál. /Kb. 3 nap/
- Kísértetként visszajön / hetek hónapok. misztikum megjelenése./

Elbeszélő: mindentudó elbeszélő. (ismeri a szereplő múltját, gondolatait, jövőjét)

1 szám 3. személybe íródik. Humoros és gúnyos. Tele van kiszólásokkal és ezzel az élőbeszéd hatását kelti.

Stílus:

- Realista. Társadalmi problémára hívja fel a figyelmet. Orosz kis hivatalnokok éhbérért dolgoznak. Nem telik egy köpönyegre se. Üres magányos szolga élet. Hogy nem szabad élni, ezt mutatja be.
- Groteszk. Mind ezt humorosan írja, le ez teszi groteszké.

Tolsztoj **1828-1910**

Időskort élt meg. Arisztokrata családba született nagybirtokosként. Moszkvába került katona lett, utána megházasodott. Családot alapított. Családdal visszavonult a birtokra. Üresnek érezte az életét. Társadalmi különbségekre irányult a figyelme.

Tolsztojánizmus: A világot meg kell változtatni, de erőszakmentesen, egyenként kell megváltoztatni az embereket. Meg akarta változtatni az életmódjukat, de a családja nem vett rész benne. A család szenilis öregembernek tartotta. Még a vagyonról is le akart mondani, de nem hagyták. Ott hagyta családját és elutazik. Aznap az úton szívinfarktus kap és meghal. Népszerű és olvasott író volt.

Művei:

- Háború és béke / Napóleon háborújáról szol. Nagykötetű és cselekményű regény Kb.2000 oldal/
- Anna Karenina /ez is nagy regény/ Szeretlem nélküli házasságban élő nő. Elhagyja a férjét. Társadalmi elutasítás. Öngyilkosság.
- Iván Iljics halála /kis regény/ Iván I magas beosztású hivatalnok (bíróügyi ügyész) kényelmes családi élete van. Egy nap baleset hatása az egészsége folyamatosan leépül. Családja nem törődik vele a betegsége alatt. Rájön milyen üres életét élt. Testileg folyamatosan leépül, egy lelki fejlődésen megy keresztül. Életrajzi utalásokat tartalmaz. Tolsztoj saját családjával meg élte ezt.

Francia realizmus

Flaubert

Műve: Bovaryné

Férje Charles Bovary. Főhős Emma romantikus regényeken nőtt fel, hozzá megy egy férfihoz, azt hiszi, hogy kalandos élete lesz. De rájön, hogy unalmas kispolgári sors jut neki.

Kalandokkal keres (férfiak, adósság). A végén öngyilkos lesz.

Realista vonások ebben a műben. Kiábrándulás a romantikából. Társadalmi problémára hívja fel a figyelmet. Kiüresedett polgári élet, szerelem nélküli házasság, mély lélek ábrázolás a nő szemszögéből látja az eseményeket.

Balzac

Megélhetési író volt. Több mint száz regényt írt. Kicsapongó életet élt állandóan adóssága volt. Ezért kellett sok regényt írnia.

Műve: Goriot apó

A főhős egy panzióban lakott. Régen gazdag tészta gyáros volt tele pénzzel. Mindenét a lányaira költötte. A lányai egyre gazdagabbak, ő pedig egyre szegényebb lett. A végén már egy bűdös padlásszobában lakik. Rastignac egy szegény diák, aki itt él a panzióban. Ő fel akar emelkedni. Úgy gondolja, hogy egy gazdag befolyásos személy segítségével be tud kerülni a felső körökbe. Végül Gorio apó lánya lesz a szeretője. A lányai nem látogatják, mert szégyellik. A mű végén Gorio apó meghal. Rastignac van vele végig és a temetésén is csak ő van ott. Két út közül választhat, egy lelki vívódás van benne. És azt választja, hogy úgy kihasználja az embereket, mint ők Goriot apót.

Realista vonás ebben a műben lélekábrázolás. Bemutatja a felsőbb társadalmi réteg hazug világát.

Stendhal

19.sz francia

Műve: Vörös és fekete.

Tartalom: Julien Sorel főszereplő. Szegény származású gyermek. Egy faluban él egy családban. Tanulással akar felemelkedni, és megtanul latinul. Házitanító lesz a polgármesternél. Beleszeret a polgármester feleségébe, akit úgy hívnak De Réálné. Mikor ez kiderült, el kellett hagynia a falut. Párizsba megy. Először papneveldébe megy és rájön, hogy nem neki való. Az egyik tanára be alánja Márki titkárának. (Márki: Tisztesség, herceg, gróf). Egyre több mindent bíznak rá, nélkülözhetetlen lesz. Márki lányába szerelmes, neve: Matilda. Terhes lesz, ami a szülőknek nem tetszik. Nem találja a helyét és hazamegy a faluba. Találkozik a régi szerelmével. Féltékenységeben lelövi a templomban a polgármester feleségét. Nem hal meg és meg bocsájt. Elutasít minden segítséget, nem akarja folytatni a régi életét. A végén kivégzik.

Cím elemzése:

Vörös: Szerelem, élet, kártya és a rulett színe nem arra utal, hogy a szerencse a határ

Fekete: Halál

Zola

Naturalista író. (Realizmus egyik alfaja durvább erőszakosabb változata. Nem riad vissza a gyomorfelforgató részletektől sem).

Műve: Nana

Tartalom: Prostitúált, Nana és színésznő együtt. Bele szeret egy befolyásos gróf. Nana, a szeretője lesz és eltartja a gróf. Gróf rögeszméjévé válik, és Nana, ezt kihasználja, mert rabszolgája lesz így. A férfi elveszít mindent. Kidobja a férfit, majd megbetegszik és fekete himlőben meg hal.

Zola ezzel megteremtette az irodalomban a perdita-kultuszt, ő emeli irodalomká a prostituált életet.